



Valstybinė
kainų ir
energetikos
kontrolės
komisija

BIOKURO RINKOS STEBĖSENOS ATASKAITA UŽ 2013 M.

Vilnius, 2014

Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija
Verkių g. 25C-1
LT-08223 Vilnius
Tel. +370 5 213 5166
Faks. +370 5 213 5270
El. p. rastine@regula.lt
www.regula.lt

2014 m. rugpjūtis

Turinys

Bendros tendencijos	4
Biokuro, naudojamo šilumos ir elektros gamybai, rinkos apžvalga	5
Išvados	9

Lietuvoje biokuro rinka – viena labiausiai besivystančių ūkio šakų, su kuria siejama šalies energetikos ateitis – užtikrinti energetinę nepriklausomybę. Siekiant įgyvendinti Nacionalinę energetikos strategiją, prieinamiausių atsinaujinančių energetikos išteklių naudojimas šilumos ūkyje ir biokuro katilinių vystymas tampa prioritetine Lietuvos energetikos sektoriaus sritimi.

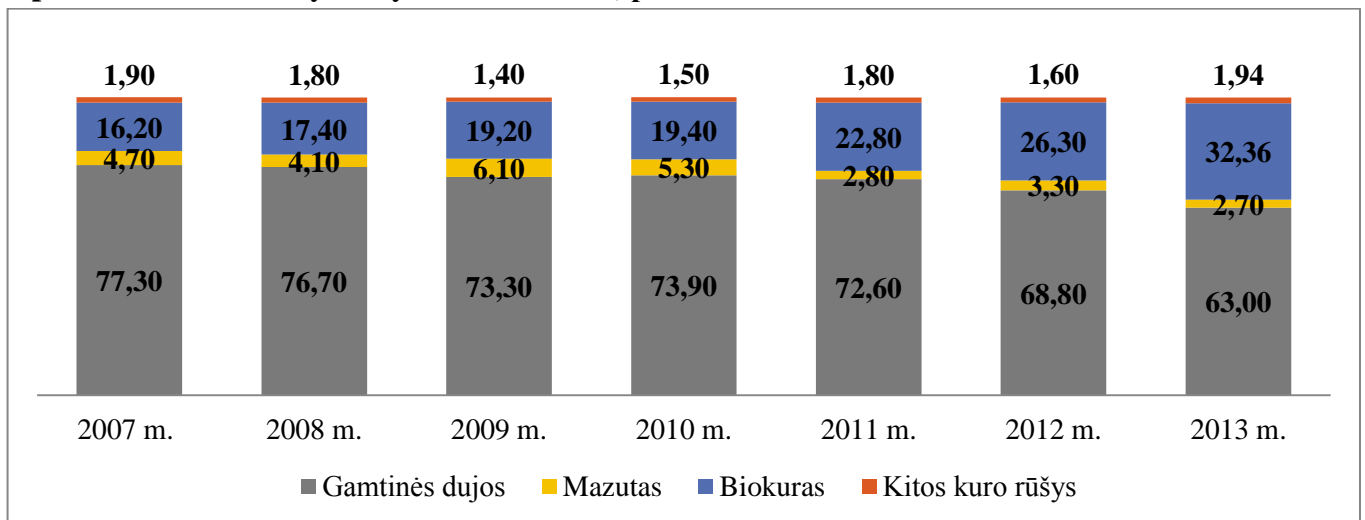
Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (toliau – Komisija), vadovaudamasi Lietuvos Respublikos energijos išteklių rinkos įstatymu, teikia biokuro rinkos stebėsenos ataskaitą už 2013 metus. Šioje ataskaitoje analizuojami Komisijos licencijuojamų centralizuotos šilumos tiekimo įmonių (toliau – CŠTĮ) bei Komisijos reguliuojamų nepriklausomų šilumos gamintojų (toliau – NŠG) pagal sutartis ir energijos išteklių biržoje nupirkto biokuro (t_{ne} ir MWh), skirto šilumos bei elektros, pagamintos bendrame technologiniame cikle (kogeneracinėse jėgainėse), duomenys.

Biokuro ataskaitos tikslas – išanalizuoti konkurenciją biokuro rinkoje ir įvertinti nupirkto biokuro kiekius bei kainas.

Bendros tendencijos

Centralizuoto šilumos tiekimo sektoriuje pastebima kasmet didėjanti biokuro dalis kuro struktūroje, tuo tarpu gamtinių dujų ir mazuto naudojimas mažėja.

1 pav. 2007–2013 metų CŠTĮ kuro struktūra, proc.



Šaltinis Komisija

2013 metų biokuro rinkos dalyviai, registruoti metų pabaigoje:

a) CŠTĮ – 46;

b) reguliuojami NŠG – 4;

c) biokuro tiekėjai: 128 deklaruoti Komisijoje, 35 registruoti energijos išteklių biržoje, iš jų 9 biokuro tiekėjai registruoti išimtinai tik energijos išteklių biržoje.

2013 metais energijos išteklių biržos dalyvių skaičius siekė 47, iš jų aštuoni – CŠTĮ (AB „Kauno energija“, UAB „Mažeikių šilumos tinklai“, UAB „Plungės šilumos tinklai“, UAB „Prienu energija“, UAB „Raseinių šilumos tinklai“, UAB „Šilutės šilumos tinklai“, UAB „Utenos šilumos tinklai“ ir VĮ „Visagino energija“). 2013 metais buvo įvykdyti 43 biokuro pirkimo–pardavimo sandoriai (40 – Kauno, 2 – Utenos ir 1 – Vilniaus prekybos zonoje). Daugiausia prekiauta vidutinės kokybės biokuru¹, gaminamu iš malkinės medienos. Iš viso suprekiauta 5304 t_{ne} biokuro už 3,626 mln. Lt.

¹ Biokuro rūšis, kurio drėgnis 35–55 % naudojamosios masės, o peleningumas nuo sausosios masės – 3 %.

Energijos išteklių biržoje pirktas biokuro kiekis 2013 m. sudarė 0,97 proc. viso rinkoje pirktas biokuro.² Palyginti su 2012 metais, energijos išteklių biržos dalyvių ir sandorių skaičius padidėjo.

1 lentelė. 2013 metų prekyba energijos išteklių biržoje

Pirkėjų skaičius	Tiekėjų skaičius	Sandorių kiekis, t _{ne}	Vidutinė sandorio kaina, Lt/t _{ne}	Atlikta sandorių	Sandorių vertė, tūkst. Lt
4	9	5304	683,81	43	3626,94

Pastebėtina, kad vadovaujantis Energijos išteklių rinkos įstatymo 19¹ straipsnio 1 dalies 1 punktu šilumos tiekėjai, reguliuojami NŠG bei šilumą ir elektros energiją bendrame technologiniame cikle gaminantys gamintojai, kurie elektros ir (ar) šilumos energijos gamybai naudoja biokurą, energijos išteklių biržoje 2014 metais privalės įsigyti ne mažiau kaip 10 proc., 2015 metais – ne mažiau kaip 30 proc., 2016 ir vėlesniais metais – ne mažiau kaip 50 proc. biokuro kiekio. Ataskaitoje nagrinėjamu laikotarpiu tokio įpareigojimo šilumos sektoriuje veikiančios ūkio subjektai neturėjo.

Biokuro, naudojamo šilumos ir elektros gamybai, rinkos apžvalga

Rinkoje per visus 2013 metus CŠTĮ bei reguliuojami NŠG biokurą pirko iš 128 biokuro tiekėjų, 76,72 proc. rinkos sudarė 6 biokuro tiekėjų produkcija. Tiekėjų, užimančių daugiau kaip 1 proc. rinkos, skaičius siekė 13.

Vertinant biokuro rinkos koncentraciją pagal biokuro tiekėjų CŠTĮ ir reguliuojamų NŠG parduodamo biokuro apimtį, naudotas Herfindalo-Hiršmano indeksas (HHI) (angl. *Herfindahl-Hirschmann-Index*)³, kuris rodo rinkos koncentracijos laipsnį: 2013 metų HHI = 2443,01 (**biokuro tiekimo rinkoje pastebima stipri koncentracija**). Šeši didžiausi biokuro tiekėjai užima daugiau, nei ¼ rinkos, o likusią rinkos dalį pasidalija net 122 tiekėjai. Kiti rinkos koncentracijos rodikliai buvo tokie: C₁⁴ = 46,88 proc., C₄ = 70,57 proc., C₆ = 76,72 proc. 2013 metais biokuro buvo nupirktas 271 630 t_{ne} už 181 128,78 tūkst. Lt (vidutinė kaina su transportavimu – 666,82 Lt/t_{ne}).

2013 metais didžiausio biokuro tiekėjo pardavimai 3,6 karto viršijo tiekėjų, užimančių mažiau kaip 1 proc. rinkos, bendrus pardavimus.

2 lentelė. 2013 metais nupirktas biokuro kiekis, sąnaudos ir vidutinė žaliavos kaina

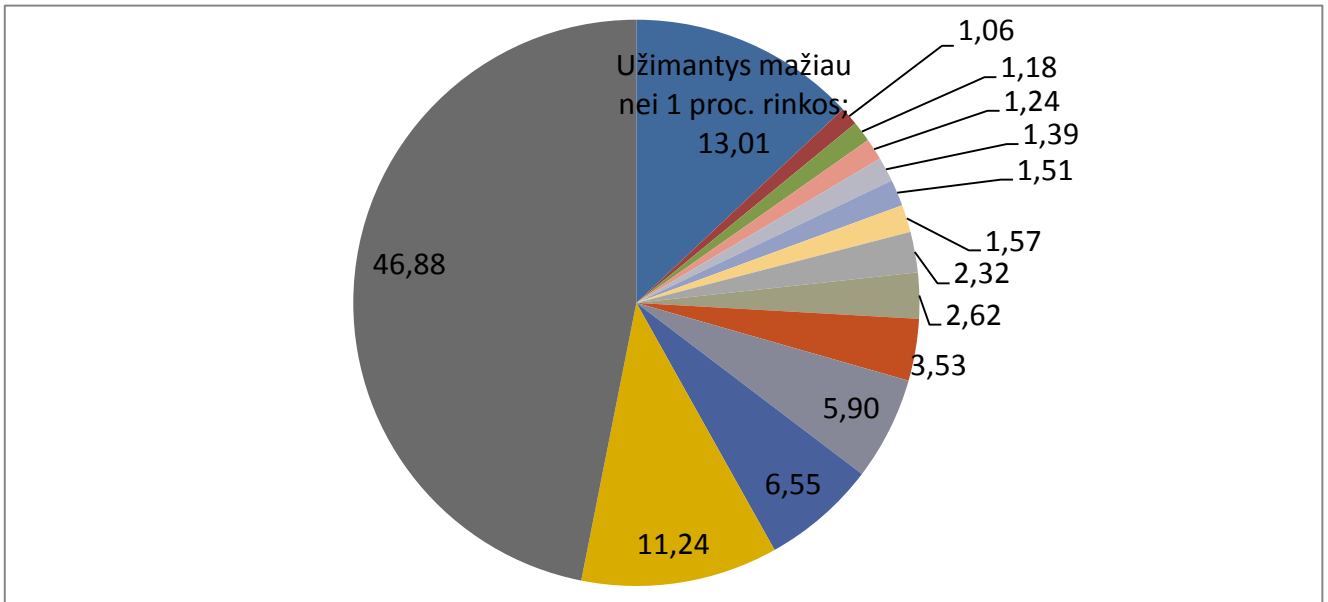
	CŠTĮ rinka	Reguliuojamų NŠG rinka	CŠTĮ ir reguliuojamų NŠG rinka
Nupirktas biokuro kiekis, t _{ne}	259 681,91	11 948,11	271 630,02
Sąnaudos su transportavimu, tūkst. Lt (pirkusių t _{ne} ir MWh)	172 663,89	8464,89	181 128,78
Vidutinė žaliavos su transportavimu kaina, Lt (pirkusių t _{ne} ir MWh)	664,91	708,47	666,82

² Procentinė dalis skaičiuota nuo pirkėjui pristatyto biokuro kiekio (t_{ne}), o ne nuo biržoje sudarytų sandorių kiekio (t_{ne}).

³ HHI lygus rinkos dalyvių kvadratų sumai. Jei HHI reikšmė mažiau nei 1000, rinkos koncentracijos laipsnis yra nedidelis, jeigu HHI reikšmė svyruoja tarp 1000 ir 1800 – rinkos koncentracijos laipsnis yra vidutinis, jei HHI reikšmė didesnė nei 1800 – rinkos koncentracijos laipsnis yra didelis.

⁴ Koncentracijos rodikliai C₁, C₄, C₆ – rodikliai, rodantys atitinkamai vieno, keturių ar šešių didžiausių rinkos dalyvių procentinę dalį. Jei C₁ daugiau kaip 40 proc., tai rinkoje yra dominuojančią padėtį užimantis rinkos dalyvis. Jei C₄ yra daugiau nei 70 proc. – rinka labai koncentruota.

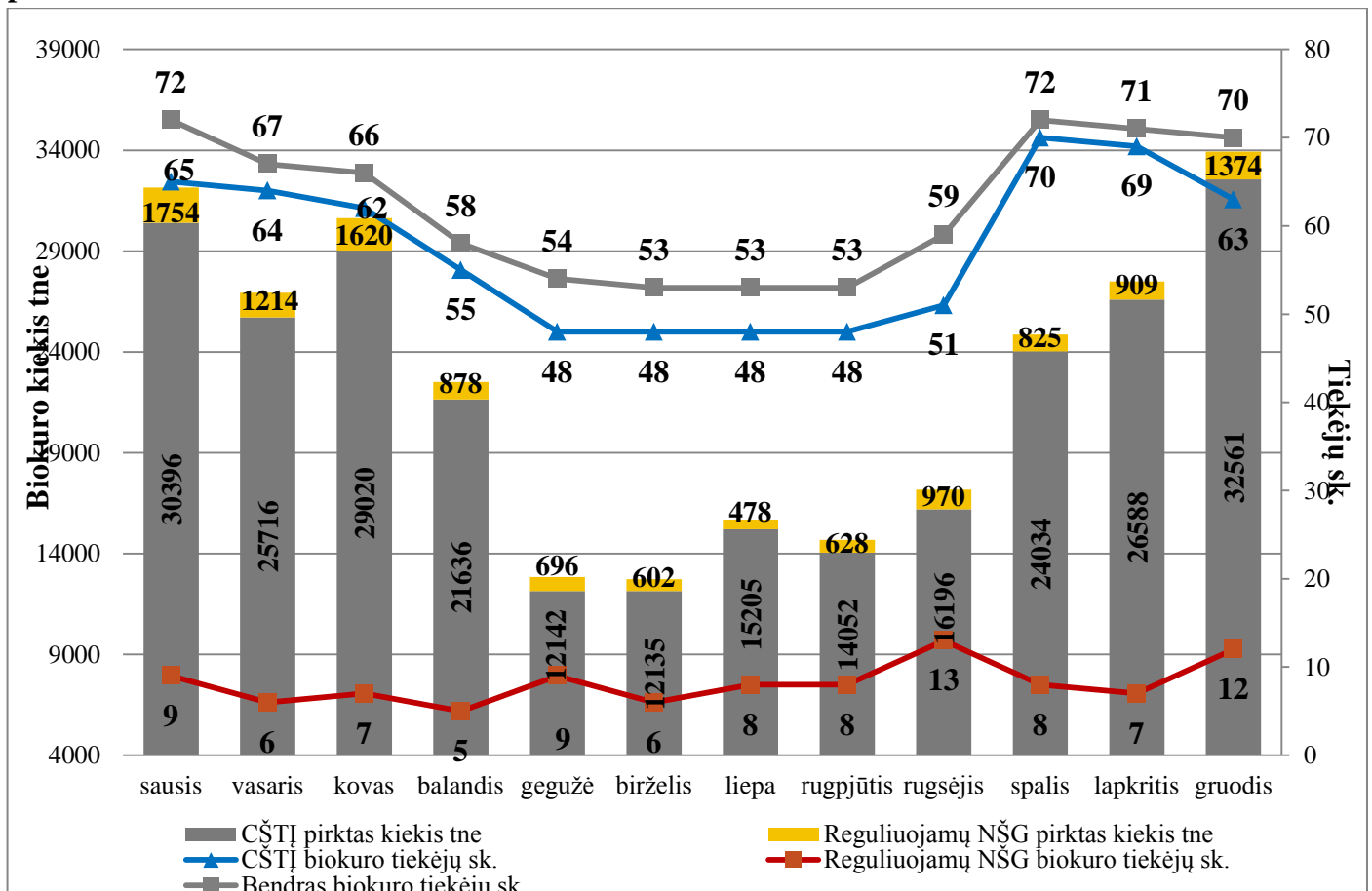
2 pav. 2013 metų biokuro tiekėjų rinkos struktūra pagal parduoto biokuro apimtį, proc.



Šaltinis Komisija.

2013 metais šilumos ir elektros gamybai buvo nupirkta 271 630 t_{ne} biokuro už 181 128,78 tūkst. Lt (iš jų 4,4 proc. sudarė reguliuojamų NŠG nupirktas biokuras).

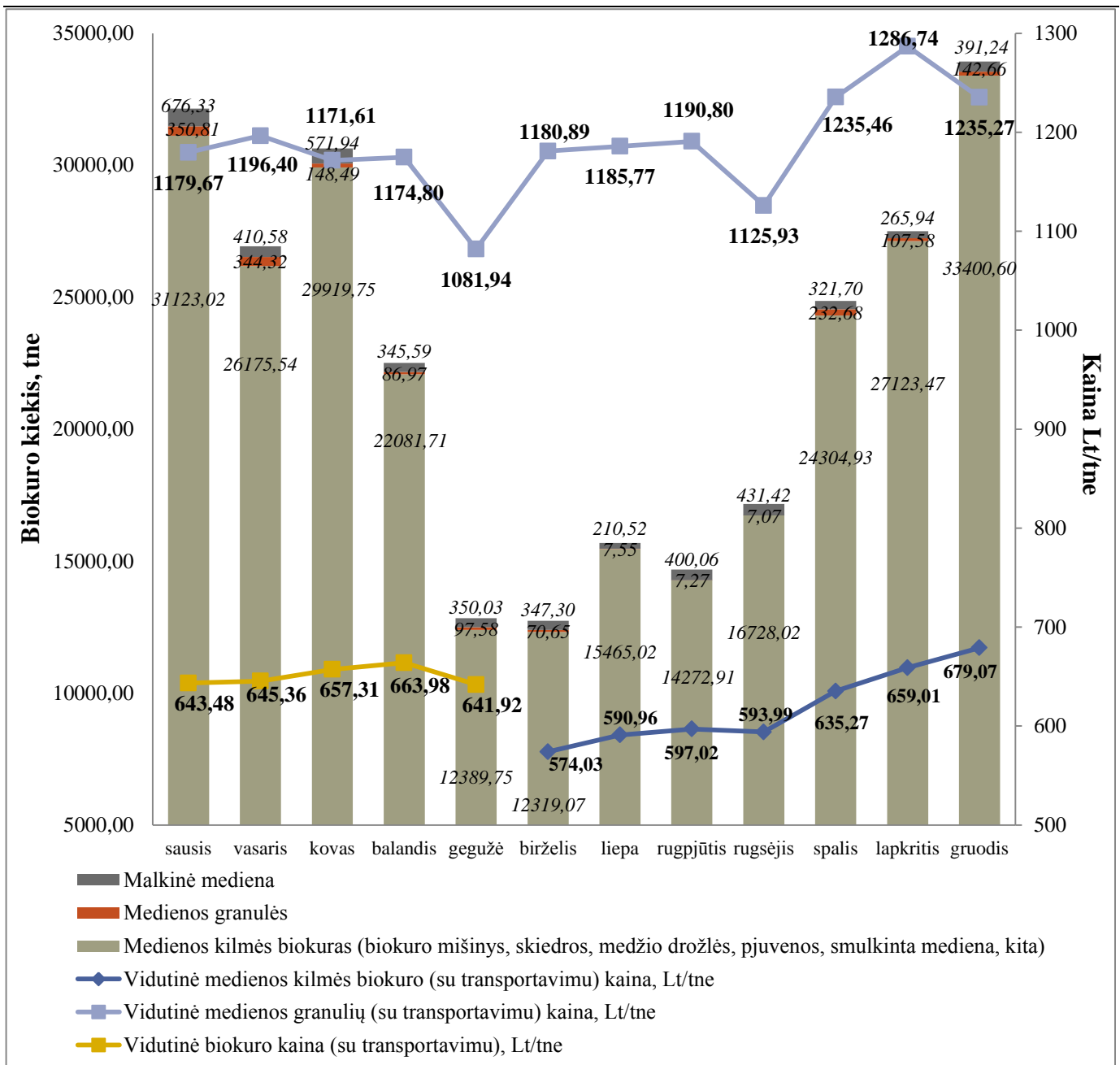
3 pav. 2013 metų biokuro tiekėjų, parduodančių biokurą CŠTĮ ir reguliuojamiems NŠG, skaičius ir parduoto biokuro kiekis



Šaltinis Komisija.

Komisija, siekdama kuo didesnio skaidrumo šilumos kainodaros srityje, pakeitė Šilumos kainų nustatymo metodikos (toliau – Metodikos), galiojusios iki 2013 m. gruodžio 31 d., 121.3 punktą, reglamentuojantį šalies vidutinės atitinkamos kuro rūšies rinkos kainos apskaičiavimą. Minėtame Metodikos punkte numatyta, kad nuo 2013 m. liepos mėn. viešai skelbiama viena vidutinė šalies medienos kilmės biokuro (išskyrus medienos granules ir briketus) rinkos kaina. Medienos granulėms ir briketams apskaičiuojamos ir skelbiamos atskiros vidutinės rinkos kainos.

4 pav. Reguliuojamų NŠG ir CŠTĮ nupirkto biokuro kiekiai ir Komisijos skelbiama vidutinė biokuro rinkos kaina 2013 metais



Šaltinis Komisija.

2013 metais reguliuojamų NŠG biokuro rinkos segmente 3 biokuro tiekėjai kartu užėmė net 74,61 proc. rinkos. Daugiau nei po 1 proc. rinkos, vertinant pagal biokuro tiekėjų reguliuojamų NŠG parduodamo biokuro apimtį, 2013 metais užėmė 8 ūkio subjektai.

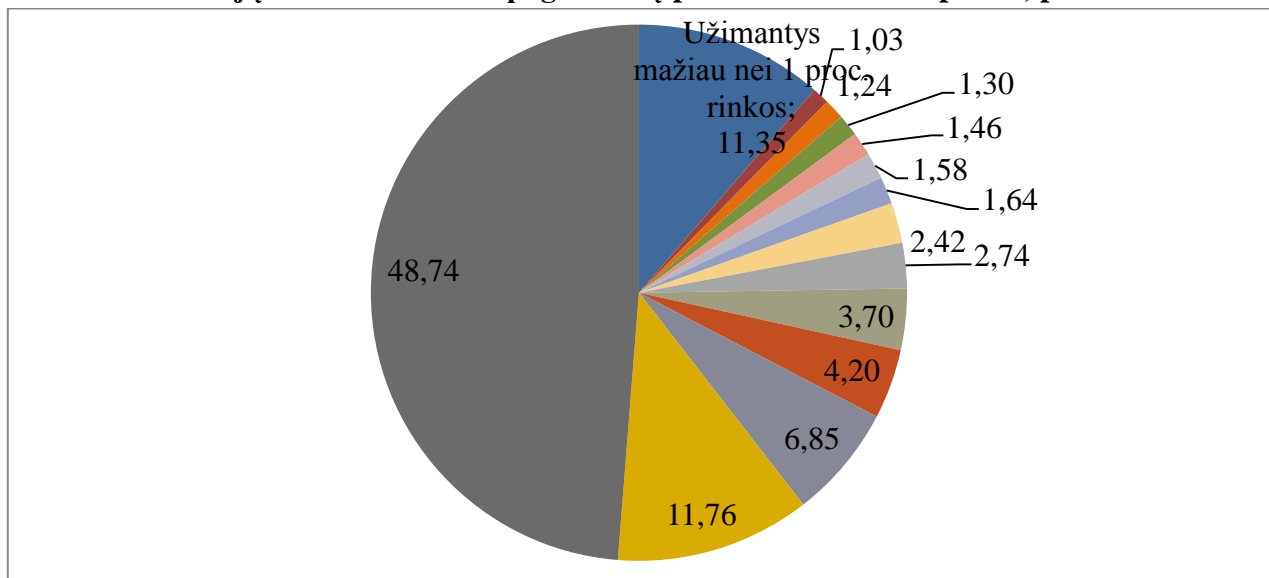
3 lentelė. CŠTĮ ir reguliuojamų NŠG perkamo biokuro rinkos koncentracijos rodikliai 2013 metais

	CŠTĮ rinka	Reguliuojamų NŠG rinka	CŠTĮ ir reguliuojamų NŠG rinka
Nupirktas biokuro kiekis, t _{ne}	259 681,9	11 948,1	271 630,0
Biokuro tiekėjų skaičius	109	26	128
Biokuro tiekėjų, užimančių daugiau nei 75 proc. rinkos, skaičius	5	4	6
Biokuro tiekėjų, užimančių daugiau nei 1 proc. rinkos, skaičius	13	8	13
HHI	2622,20	2514,32	2443,01
C ₄ (keturių didžiausių biokuro tiekėjų užimama rinkos dalis, %)	71,55	80,98	70,57
C ₃ (trijų didžiausių biokuro tiekėjų užimama rinkos dalis, %)	67,35	74,61	64,67
C ₁ (didžiausio biokuro tiekėjo užimama rinkos dalis, %)	48,74	42,73	46,88

Šaltinis Komisija.

Vertinant biokuro rinkos koncentraciją pagal biokuro tiekėjų reguliuojamiems NŠG parduodamo biokuro apimtį naudotas HHI indeksas. 2013 metais HHI reikšmė siekė 2514,32 (**biokuro tiekimo rinkoje pastebima stipri koncentracija**). Kaip matome iš aukščiau pateiktos lentelės, keturi biokuro tiekėjai užėmė apie 81 proc. rinkos, o likę 22 pasidalijo maždaug 19 proc. biokuro rinkos.

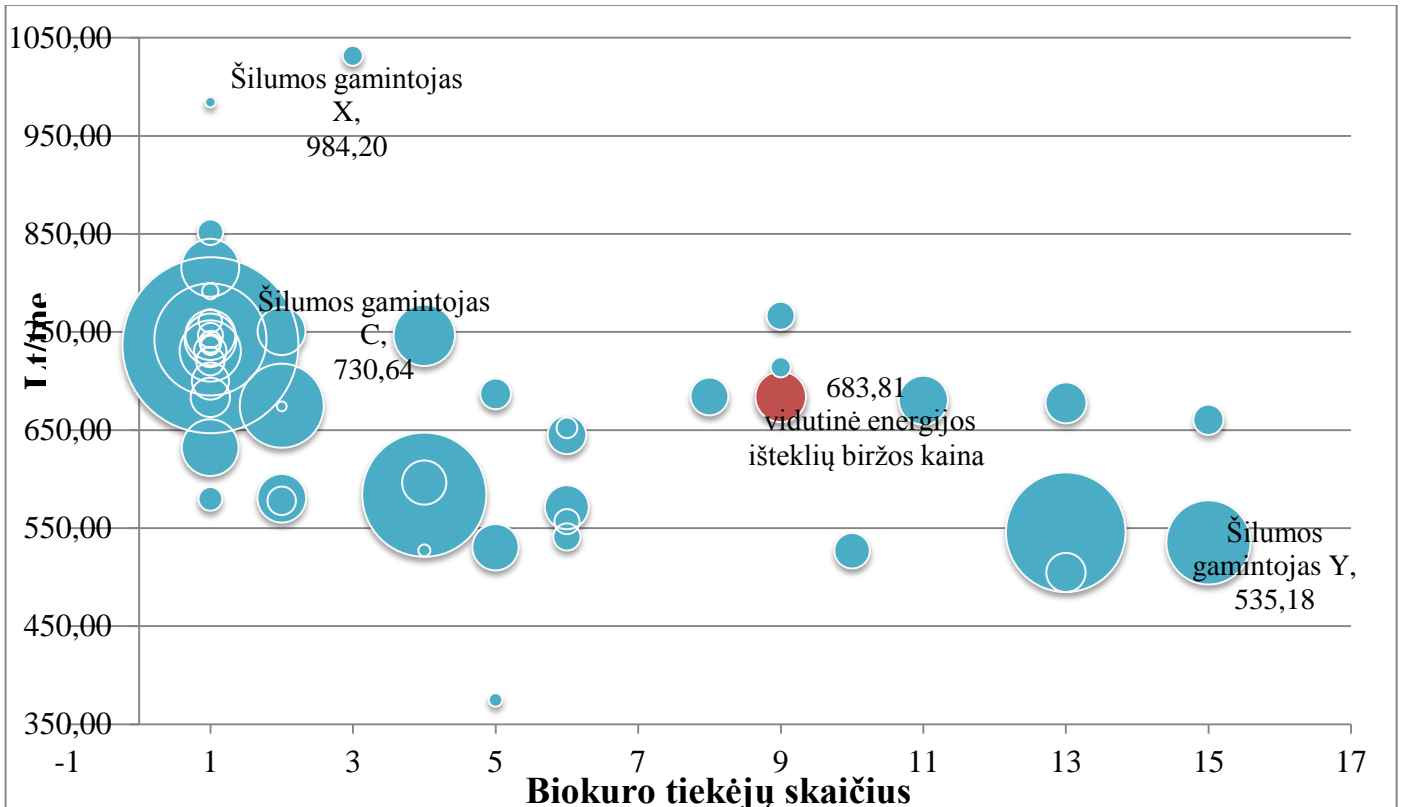
2013 metais CŠTĮ biokuro rinkos segmente, kaip ir bendrame (kartu su reguliuojamais NŠG), dominavo vienas biokuro tiekėjas, užimantis atitinkamai 48,74 ir 46,88 proc. rinkos, dar du biokuro tiekėjai CŠTĮ rinkoje užėmę po didesnę nei 5 proc. rinkos dalį ir du biokuro tiekėjai bendrame rinkos segmente užėmę po didesnę nei 5 proc. rinkos dalį.

5 pav. Biokuro tiekėjų rinkos struktūra pagal CŠTĮ parduoto biokuro apimtį, proc.

Šaltinis Komisija.

6 pav. matome CŠTĮ, reguliuojamų NŠG ir energijos išteklių biržos vidutinės kainos priklausomybę nuo perkamo biokuro kiekio ir tiekėjų skaičiaus. Galime daryti išvadą – kuo didesnis biokuro tiekėjų skaičius, tuo mažesnė vidutinė biokuro kaina. Taip pat pastebima, kad kaina nemažėja perkant didelius biokuro kiekius (kiekį parodo paveikslėlyje vaizduojamų apskritimų diametras).

6 pav. Vidutinės kainos priklausomybė nuo perkamo biokuro kiekio ir esamo tiekėjų skaičiaus (CŠTĮ ir reguliuojamų NŠG rinka)*



* Vienas apskritimas – vienas šilumos gamintojas, jo plotas rodo nupirkto biokuro kiekį t_{ne} , kuo didesnis nupirkto biokuro kiekis, tuo didesnis apskritimo plotas.

Šaltinis Komisija.

Išvados

2013 metais biokuro rinkoje nestebimos konkurencingai rinkai būdingos vystymosi tendencijos:

- energijos išteklių biržos galimybės nebuvo išnaudojamos aktyviai (energijos išteklių biržoje buvo parduota 5304 t_{ne} biokuro, o tai sudaro tik 0,97 proc. viso rinkoje parduoto biokuro);
- 2013 metų vidutinė energijos išteklių biržos sandorio kaina (683,81 Lt) yra 2,55 proc. didesnė už faktinę vidutinę kainą (666,82 Lt);
- biokuro rinkoje koncentracija išlieka didelė. Keturi didžiausi biokuro tiekėjai užima daugiau kaip 70 proc. rinkos;
- didžiausio biokuro tiekėjo (bendroje CŠTĮ ir reguliuojamų NŠG rinkoje) vidutinė žaliavos su transportavimu kaina (724,10 Lt/ t_{ne}) 8,6 proc. didesnė nei bendra rinkos vidutinė žaliavos su transportavimu kaina (666,82 Lt/ t_{ne});
- rinkos koncentracijos sumažėjimas bus pasiektas palaiapsniui įgyvendinant Energijos išteklių rinkos įstatyme nustatytą įpareigojimą biokurą pirkti energijos išteklių biržoje: 2014 metais – 10 proc., 2015 metais – ne mažiau kaip 30 proc., 2016 ir vėlesniais metais – ne mažiau kaip 50 proc. Tai sudarys sąlygas biokuro rinkai tapti konkurencingesnei, leis susiformuoti skaidriai, objektyviai bei ekonomiškai pagrįstai prekiaujamų produktų kainai;
- reguliuojami NŠG biokurą perka 6,6 proc. didesne kaina nei CŠTĮ. Reguluojami NŠG turėtų pirkti biokurą iš kuo didesnio biokuro tiekėjų skaičiaus, o tai skatintų konkurenciją ir taip

sumažintų įsigyjamo biokuro kainą. Po 2013 metų liepos mėnesio Energijos išteklių rinkos įstatymo pakeitimo situacija turėtų keistis, t. y. šilumos gamintojams perkant biokurą iš energijos išteklių biržos, rinkoje atsirastų daugiau skaidrumo;

- rinkos koncentracijai nustatyti naudotas HHI indeksas, kuris rodo didelį koncentracijos laipsnį visose rinkose: CŠTĮ ir reguliuojamų NŠG HHI indekso reikšmė 2443,01, reguliuojamų NŠG – 2514,32, o CŠTĮ – 2622,20.